

V putování po naší zeměkouli se vypravíme dnes tam, kam se fyzicky jen tak nepodíváme. Na jih. Přesněji řečeno na hvězdnou oblohu tak, jak ji vidí protinožci. Podobně jako na severní polokouli máme „svoje“ souhvězdí, tak i na jižní polokouli je noční nebe rozděleno na několik desítek souhvězdí.

HVĚZDNÁ jižní obloha

V dřívějších dobách se dokonce měnil jejich počet, názvy i rozsah na obloze. Avšak Mezinárodní astronomická společnost v roce 1930 definitivně rozdělila celou oblohu na 88 souhvězdí s pevnými hranicemi a danými jmény a nelze je již měnit, nic přidávat ani ubírat. Pro naši zeměpisnou šířku jsou nám názvy známé, většinou vycházející z řecké mytologie (Perseus, Andromeda, Kasiopea atd.), na jižní straně jsou názvy novodobé. Názvy byly zcela v režii námořníků, proto jsou z jejich branže, např. Lodní kýl (Carina), Lodní záď (Puppis) či Plachty (Vela) – tato souhvězdí dokonce dříve tvořila jedno velké souhvězdí Loď Argo (vzpomeňte na slavné Argonauty v čele s Iasonem). To bylo ještě v době, kdy velká část tohoto souhvězdí byla ještě pozorovatelná i ze severní polokoule. Dále zde máme např. Kružítko (Circinus), Pravitko (Norma) a Trojúhelník (Triangulum australe) – tedy praktické pomůcky nejen astronomů. Jsou zde i Hodiny (Horologium) či Oktant (Octant) – přístroj pro měření úhlové vzdálenosti hvězdných těles. Setkáme se i s Malířem (Pictor) či Sochařem (Sculptor). K nim se pak přidávají různá zvířata Moucha (Musca), Chameleon (Chameleon), Páv (Pavo), Mečoun (Dorado), Rajka (Apus), Tukan (Tucana), dokonce i Indián (Indus). Nejen pro námořníky na jižní polokouli září krásné souhvězdí Jižní kříž (Crux). Toto souhvězdí směřuje k jižnímu hvězdnému pólu (čtyřikrát vzdálenost hvězd γ Cru α Cru – podobně jako část Velkého vozu směřuje k Polárce na severu). Dostalo se též do několika vlajek států (Brazílie, Austrálie či Nový Zéland). Portugalci nazývali země Jižní Ameriky zeměmi Jižního kříže.

K potěšení oka jižanů slouží dvě nepravdělné galaxie, průvodci naší galaxie (Mléčné dráhy) – tzv. Magellanovy oblaky (Malý MO v souhvězdí Tukana a Velký MO v Mečounu). Ty popsal již v roce 1519 Ferdinand Magellan, velitel výpravy, která obeplula svět. Dokonce se tato oblaka objevují ve zkazkách australských domorodců, v mytologii Bantu v Jižní Africe či ostrovanů v Jižním Pacifiku.

V letech 1750–1754 abbé Nicolas Louis de Lacaille, kněz a astronom (1713–1762) na Mysu dobré naděje (dnes JAR) proměřil a zkatologizoval 10 000 hvězd jižní oblohy

a zavedl na jižní oblohu 14 nových souhvězdí. Zpřesnil také vzdálenosti Měsíce, Venuše a Marsu. Ke krásám jižní oblohy patří řada hvězdokup, např. Klenotnice či Omicron Velorum v souhvězdí Plachet. Je zde také k vidění nádherná galaxie Sombrero (M104).

Pokud se vám někdy poštěstí dostat se na jižní polokouli, neváhejte s sebou přibalit i menší hvězdářský dalekohled, stojí to za to. Ostatní mohou navštívit nějaké astronomické stránky na netu, jsou zde k vidění nádherné fotografie nejen z Hubbleova teleskopu.

Magellanův oblak pozorovaný Hubbleovým teleskopem.

Perseidy.

Na co se těšit o prázdninách?

Asi na neznámější meteorický roj Perseid. Lidově se nazývá Slzy sv. Vavřince, protože maximum (tj, kdy je vidět nejvíce meteorů za hodinu) je kolem 10. srpna, kdy slavíme svátek tohoto velkého mučedníka římské církve. O tomto roji se dozvíme již ze starých čínských letopisů (36 po Kr). Až v roce 1835 Belgičan Quételet podal zprávu, že radiant (tedy zdánlivé místo, odkud meteory vylétají) je v souhvězdí Persea. V šedesátých letech 19. století Ital G.V. Schiaparelli vypočetl jejich dráhu a zjistil, že se shoduje s dráhou Swiftovy-Tuttleovy komety, která má periodu 120 let. Dráha této komety se částečně křížuje s dráhou naší Země a to, co zbylo z uvolněných částic z jejich jádra, způsobuje onu noční podívanou. Tím se potvrdila souvislost meteorického roje s kometami. Průchod mateřské komety v roce 1992 silně zvýšil jejich frekvenci (v té době i 400 za hodinu). Dnes už jich tolik není, ale i tak nám nejen tento meteorický roj poskytuje úžasné noční představení.

Foto: qq47182080, nasa_gallery - Adobe Stock